

УДК 378

*Гулович М.М.,
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНОГО ФАКТОРУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Постановка проблеми, актуальність. На межі ХХ – ХХІ ст. кардинальних змін зазнав соціокультурний та освітній контекст вивчення іноземних мов в Україні, європейських та інших країнах світу, поясненням цьому є розвиток сучасної цивілізації з її зростаючими потребами у налагодженні міжкультурних зв'язків та інтеграції усіх сфер діяльності людського суспільства. У сучасній освіті головною метою вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів різних напрямів підготовки стає іншомовна компетентність особистості, а бажаним результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки, як фактору реалізації академічної мобільності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі іншомовної компетентності та її формуванню присвячені праці таких вчених: А.С. Андрієнка, В.Ф. Теніщевої, А. З. Насіханової, С. Козака, Е.В. Бібікової, Н. В. Копилової, Н. Хомського, О.В. Кравченко, С. С. Скляррової, Н.М. Ізорія, М. Кенела і М.Свейна. [5,2,3,6,9,7,1,10,4,8]

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці ряду наукових праць, присвячених цій проблемі, на сьогодні вона являється невирішеною, нагальною та актуальною.

Тому **мета даної статті** полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту і структури іншомовної компетентності, аналізі значення її формування для студентів як необхідного фактору академічної мобільності.

Для досягнення поставленої мети слід виконати наступні завдання:

- а) визначити поняття та зміст іншомовної компетентності;
- б) проаналізувати основні підходи до визначення структури іншомовної компетентності;
- в) визначити поняття академічної мобільності, як необхідного фактору іншомовної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом появу терміну «компетентність» стосовно мови і комунікації пов'язують з іменем відомого зарубіжного вченого Н.Хомського. У його концепції вивчення мов зустрічаємо такі поняття: «граматична компетентність», «мовна здатність» (linguistic competence), «мовне застосування», «мовна активність» (linguistic performance) [1].

Не можна не погодитися з А. З. Насіхановою, яка підкреслює, що «формування іншомовної компетенції є одним із завдань виховання повноцінної мовної особистості в умовах університетської освіти. Іншомовна компетенція не є простою сукупністю знань, навичок, умінь, однак, як результат навчального процесу, вона відбиває взаємодію іншомовних знань, умінь і ціннісних відношень особистості. Як процес розвитку, іншомовна компетенція є зміною станів особистості у багаторівневій освітній системі»[3].

За словами В.Ф. Тенішевої, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетентність студента виступає, перш за все, як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із завданнями конкретних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови[2].

Повним та інформативним є визначення Н. Ізорія: «іншомовна компетентність є інтегральною особистісно-професійною якістю людини з певним рівнем мовної освіти, яка реалізується у готовності на певній основі до успішної, продуктивної та ефективної діяльності з використанням комунікативних та інформативних можливостей іноземної мови, забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем за допомогою відповідних мовних компетенцій [4].

Однак не можна не погодитися зі зауваженням А. Андрієнка: «...значущою складовою професійної освіти є становлення, розвиток та удосконалення вторинної мовної особистості студента, яка володіє високим рівнем професійної компетентності». Під іншомовною компетентністю А. Андрієнко розуміє «здатність майбутнього випускника вищого навчального закладу діяти у режимі вторинної мовної особистості у професійно спрямованій ситуації спілкування з фахівцями з інших країн, готовність до здійснення міжкультурної професійної взаємодії у полікультурному просторі в умовах міжнародної мобільності та інтеграції»[5].

Тож, узагальнюючи, можемо сказати, що перш за все, іншомовна компетентність - це комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості..

Існує декілька підходів щодо структури іншомовної компетентності. Так С. Козак виокремлює чотири головні компоненти: лінгвістичний, соціокультурний, стратегічний, професійний [6].

Цікаву позицію висловила Н. Копилова, розглядаючи іншомовну комунікативну компетентність особистості з позиції різних підходів: «щодо особистісного підходу іншомовна комунікативна компетентність є актуалізацією іншомовних компетенцій як базових навичок і передбачає готовність до прояву компетенцій, володіння знаннями змісту компетенції, досвід демонстрації компетенції у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях, відно-

шення до змісту компетенції та об'єкту її застосування, емоційно-вольову регуляцію процесу і результату застосування компетенції; з позиції системно-структурного підходу іншомовна комунікативна компетентність є системою, до якої належать такі складові: комунікативні та пізнавальні здібності, пізнавальна активність, мотивація, креативність та готовність до іншомовного спілкування; щодо акмеологічного підходу іншомовна комунікативна компетентність є багаторівневою інтегральною особистісною якістю, яка дозволяє людині ставити та ефективно вирішувати задачі і проблеми різного рівня складності в області іншомовної взаємодії. Майбутній фахівець, що досяг високого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності здатен продуктивно діяти на засадах іншомовних компетенцій у різних, зокрема професійних ситуаціях» [7].

В моделі іншомовної компетентності М.Кенела і М.Свейна, що за словами сучасних дослідників стала базисом наукових досліджень з цієї проблеми, виокремлюють чотири компоненти-компетенції:

- граматичну компетенцію – рівень засвоєння комунікантом граматичного коду, включаючи словниковий запас, правила правопису і вимови, словотворення і побудови речень;

- соціолінгвістичну компетенцію – уміння доречно використовувати і розуміти граматичні форми у різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо);

- дискурсивну компетенцію, або компетенцію висловлювання – здатність поєднувати окремі речення у зв'язне повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різні синтаксичні і семантичні засоби;

- стратегічну компетенцію – здатність використовувати вербальні і невербальні засоби при загрозі зриву комунікації у випадку «недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів» [8].

За Е. Бібіковою, іншомовна компетентність передбачає сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними. У структурі іншомовної компетентності виокремлюються функціональний, рефлексивний та мотиваційний компоненти. Відповідно до загальної структури професійної компетентності, іншомовну комунікативну компетентність. [9]

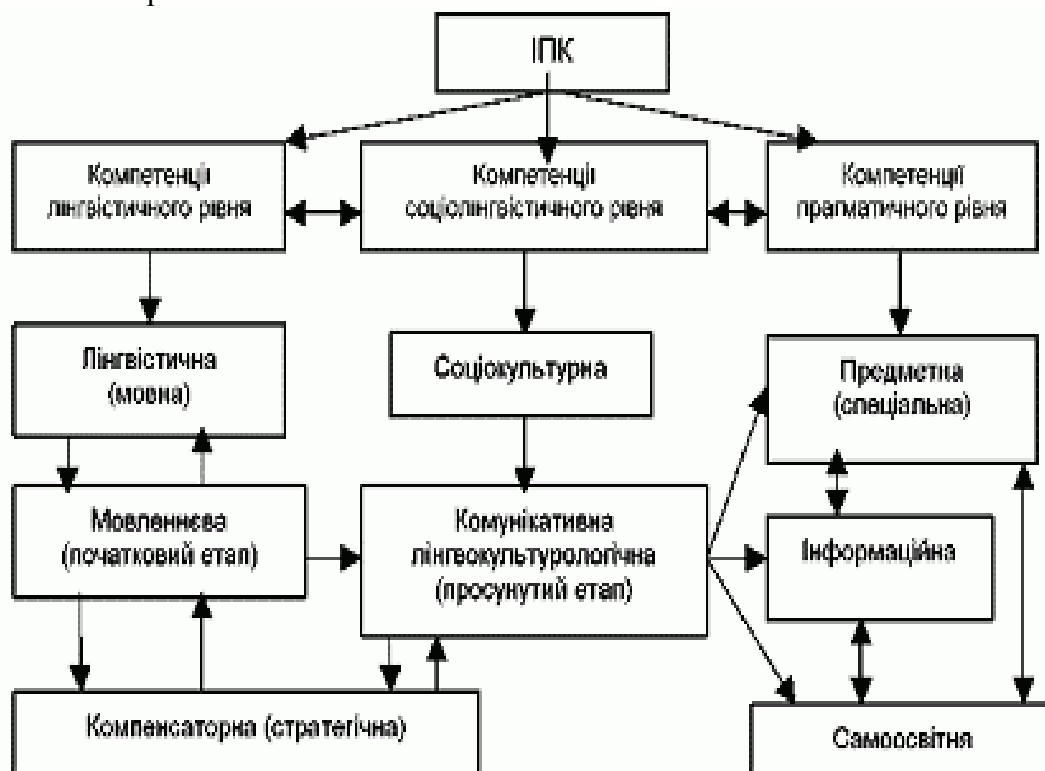
Положення, викладені Е. Бібіковою, розвивають у своєму дослідженні О. Кравченко та С. Складярова, розглядаючи проблеми формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-педагогів через поняття професійної компетентності фахівця з вищою технічною освітою [10].

Не можна не погодитися з В. Теніщевою, яка стверджує, що надійність та ефективність роботи фахівців залежить від того, наскільки адекватно й глибоко у загальній структурі їх предметно-технологічної компетентності інтегровано іншомовну мовленнєву компоненту [2]

«Однак загалом сформовані іншомовні можливості фахівця, що не співвіднесені у навчанні з конкретними вимогами й умовами професійної діяльності, залишаються загальними, а не спеціальними здібностями студента. Тому навчити студента іншомовному спілкуванню, а потім інтегрувати його іншомовну комунікативну компетенцію у систему виробничих зв'язків, її предметно-технологічний, соціальний і психологічний контексти часто виявляється досить проблематичним завданням»[2]. Для подолання такого недоліку В. Тенішевою пропонується "накладання" іноземної мови на контекст професійної діяльності, дидактично обумовлена інтеграція професійної та іншомовної діяльності, з чим не можна не погодитись.

У загальному вигляді склад іншомовної професійної компетентності можна подати у сукупності таких компонентів, як компетенції лінгвістичного рівня, компетенції соціолінгвістичного рівня та компетенції прагматичного рівня [4].

Їх відношення у структурі іншомовної професійної компетентності (ІПК) показано на рис. 1.

**Рис. 1. Структура іншомовної професійної компетентності (ІПК)
(за Н. Ізоря)**

Варто підкреслити, що соціокультурний розвиток через вивчення іноземної мови має важливе значення для професійного становлення майбут-

нього фахівця будь-якого напрямку. Студенти зацікавлені у можливостях застосування іноземної мови для розширення своїх знань зі спеціальності, що в свою чергу є значним стимулювальним мотивом.

Сьогодні велика увага приділяється процесам інтернаціоналізації Європейського простору вищої освіти. Під інтернаціоналізацією освіти розуміють такі форми міжнародного співробітництва:

- індивідуальна мобільність: мобільність студентів, професорсько-викладацького та адміністративного складу в освітніх цілях;
- мобільність освітніх програм і інституціональна мобільність;
- формування нових міжнародних стандартів освітніх програм;
- інтеграція в навчальні програми міжнародних елементів та освітніх стандартів;
- інституційне партнерство: створення стратегічних освітніх альянсів.

«Академічна мобільність в цілому – це інтеграційний процес у сфері освіти, що надає можливість студентам, аспірантам, викладачам приймати участь в різноманітних навчальних або навчально-дослідницьких програмах. Основними цілями таких програм є підвищення якості освіти, розвиток міжкультурного обміну, підготовка майбутніх кваліфікованих спеціалістів. Участь в програмах академічної мобільності дає студенту можливість отримати якісну європейську освіту по обраному напрямку підготовки, розширити свої знання у всіх областях європейської культури, відчувати себе повноцінним громадянином Європи [11]».

За рахунок цього інтернаціоналізація дозволяє розвиватися на новому якісному рівні. Цілком закономірним є те, що всі зміни й тенденції розвитку вищої освіти впливають на стратегію та політику університетів, зокрема за останні роки в НТУ «ХПІ» відбувся перехід від традиційної форми обміну досвідом до реалізації спільних міжнародних навчальних та науково-дослідницьких проектів, а також створення умов для залучення міжнародних інвестицій. Свідченням цього є реалізація 39 міжнародних освітніх проектів за період 2009 - 2011 рр., та 15 міжнародних науково-дослідницьких проектів 2005 - 2011 рр., стипендіатами міжнародних освітніх програм стало більше ніж 100 осіб, щорічно більше ніж 40 студентів навчаються в закладах Європи та США в рамках міжнародних програм. [12].

Тож пересвідчуємось, що палітра можливостей для навчання, реалізації ідей і власне самореалізації чимала. Саме іншомовна компетентність являється головним фактором, своєрідною перепусткою до академічної мобільності, можливості взяти участь у міжнародних семінарах, вебінарах, конференціях, відкритих дистанційних курсах та інших навчальних заходах міжнародного співробітництва.

Висновки: Отже теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що іншомовна компетентність – це необхідний комплекс знань,

умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості.

Іншомовна компетентність забезпечує певний культурний рівень усного і писемного мовлення та невербальної мовленнєвої поведінки. Формування іншомовної компетентності у студентів вищих закладів освіти різних напрямів підготовки на сучасному етапі розвитку світової спільноти слід розглядати як обов'язкову складову загальної фахової підготовки. Для забезпечення ефективності процесу формування іншомовної компетентності слід розробляти нові методологічні підходи і визначати педагогічні умови їх реалізації, в чому ми вбачаємо перспективи нашого дослідження.

Список літератури: 1. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. – М., 1972. – №6. – С.122-124. 2. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. на соискание уч. степени д. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с. 3. Насиханова А.З. Иноязычная компетенция как компонент профессиональной подготовки специалиста в процессе обучения в вузе [Электронный ресурс] / А.З. Насиханова. – Режим доступа: <http://lingvomaster.ru/files/354.pdf>. 4. Изория Н. М. Формирования иноязычной компетентности будущих специалистов сферы туризма в вузах культуры и искусств : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. М. Изория. – М., 2008. – 24 с. 5. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. С. Андриенко. – Ростов-на-Дону, 2007. – 26 с. 6. Козак С. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов морского флота : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / С. Козак. – Одеса, 2001. – 224 с. 7. Копылова Н.В. Становление иноязычной коммуникативной компетенции личности [Электронный ресурс] / Н. В. Копылова. – Режим доступа : <http://forum.acmeology.ru/files/journal/N3-2007/kopylova.pdf>. 8. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2-27. 9. Бибилова Э. В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Э. В. Бибилова. – Майкоп, 2006. – 29 с. 10. Кравченко Е. В. Иноязычная коммуникативная компетентность будущих инженеров-педагогов [Электронный ресурс] / Е. В. Кравченко, С. С. Складорова. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pipo/2008_20/08kevcft.PDF. 11. Сайт відділу академічної мобільності НТУУ «КПІ». Режим доступа: <http://kpi.ua/mobility> 12. Сайт відділу міжнародних зв'язків, групи фандрайзінга НТУУ «КПІ». Режим доступа: <http://www.ec.kharkiv.edu/>

Bibliography (transliterated): 1. Homskij N. Aspekty teorii sintaksisa. – M., 1972. – №6. – S.122-124. 2. Teniweva V. F. Integrativno-kontekstnaja model' formirovanija professional'noj kompetencii : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni d. ped. nauk : 13.00.01 «Obwaja pedagogika, istorija pedagogiki i obrazovanija» / V. F. Teniweva. – M., 2008. – 44 s. 3. Nasiha-nova A.Z. Inojazychnaja kompetencija kak komponent professional'noj podgotovki specialista v processe obuchenija v vuze [Elektronnij resurs] / A.Z. Nasihanova. – Rezhim dostupu: <http://lingvomaster.ru/files/354.pdf>. 4. Izorija N. M. Formirovanija inojazychnoj kompetentnosti buduwich specialistov sfery turizma v vuzah kul'tury i iskusstv : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ped. nauk : spec. 13.00.08 “Teorija i metodika professional'nogo obrazovanija” / N. M. Izorija. – M., 2008. – 24 s. 5. Andrienko A.S. Razvitie inojazychnoj professional'noj kommunikativnoj kompetentnosti studentov tehničeskogo vuza : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ped. nauk : spec. 13.00.08 “Teorija i metodika professional'nogo obrazovanija” / A. S. Andrienko. – Rostov-na-Donu, 2007. – 26 s. 6. Kozak S. Formirovanie inojazychnoj kommunikativnoj kompetencii buduwich specialistov morskogo flota : dis. kand. ped. nauk : 13.00.04 / S. Kozak. – Odesa, 2001. – 224 s. 7. Kopylova N.V. Stanovlenie inojazychnoj kommunikativnoj kompetencii lichnosti [Elektronnij resurs] / N. V. Kopylova. – Rezhim dostupu : <http://forum.acmeology.ru/files/journal/N3-2007/kopylova.pdf>. 8. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2-27. 9. Bibikova Je. V. Formirovanie osnov inojazychnoj kommunikativnoj kompetentnosti u buduwich jekologov : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ped. nauk : spec. 13.00.08 “Teorija i metodika professional'nogo obrazovanija” / Je. V. Bibikova. – Majkop, 2006. – 29 s. 10. Kravchenko E. V. Inojazychnaja kommunikativnaja kompetentnost' buduwich inženerov-pedagogov [Elektronnij resurs] / E. V. Kravchenko, S. S. Skljjarova. – Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pipo/2008_20/08kevcft.PDF. 11. Sajt viddilu akademichnoї mobil'nosti NTUU «KPI». Rezhim dostupu: <http://kpi.ua/mobility>. 12. Sajt viddilu mizhnarodnih zv'jazkiv, grupi fandrajzinga NTU«HPI». Rezhim dostupu: <http://www.ec.kharkiv.edu/>

М.М. Гулович

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНОГО ФАКТОРУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню проблеми визначення поняття іншомовної компетентності, особливостей її формування у студентів як необхідного фактору академічної мобільності. Розглянуто та проаналізовано різні підходи до вирішення цієї проблеми.

М.М. Гулович

**ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУ-
ДЕНТОВ КАК НЕОБХОДИМОГО ФАКТОРА АКАДЕМИЧЕСКОЙ МО-
БИЛЬНОСТИ**

Статья посвящена исследованию проблемы определения иноязычной компетентности, особенностей ее формирования у студентов как необходимого фактора академической мобильности. Рассмотрено и проанализировано различные подходы к решению этой проблемы.

M. Gulovich

**FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FORMATION AMONG
STUDENTS AS THE ESSENTIAL FACTOR OF THE ACADEMIC MOBIL-
ITY**

The article is devoted to the problem of defining the term of foreign language competence, its formation among students as the essential factor of the academic mobility. Different approaches of solving the problem were discussed and analyzed.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2012

УДК 796.011. 3: 378

*Борейко Н.Ю.
г. Харьков, Украина*

ЦЕЛЬ И ЗАДАЧИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ВУЗЕ

Введение. Потребность изменения всей системы образования в целом и системы высшего образования в частности, являются следствием стремительных преобразований в системе накопления и распространения знаний. И сегодня, в эру бурного информационного развития, вузовская подготовка является лишь одним из этапов профессионального образования личности. Для дальнейшего становления специалиста, необходимо непрерывное самосовершенствование.

Современные условия рыночной экономики (высокий уровень конкуренции на рынке труда) и постоянно развивающееся производство выдвигают исключительно высокие требования к качеству подготовки выпускников высших учебных заведений. Сегодня конкурентоспособность определяется не только тем как сформировались у молодого специалиста профессиональные знания, умения и навыки, а и уровнем здоровья, трудоспособности и надежности. В отборе на престижные профессии, помимо тестов, определяющих профессиональную компетентность, необходимо проходить психологические тесты и обязательным является медицинский осмотр. Работодатель, отбирая молодого специалиста, заинтересован развивать его в профессиональном направ-